

A tudatos családtervezést továbbra is népesedéspolitikánk alapjának tekintjük. Nem akarunk olyan megszigorításokat bevezetni, amilyenek korábban érvényben voltak. Azt az elvet valljuk, hogy a nők szabadon választhassanak, akarnak-e, illetve hány gyermeket akarnak. Tudjuk, hogy a közszellemen és a közfelfogáson is változtatni kell. A szocialista társadalom minden téren azoknak ad előnyt, megbecsülést, akik a társadalom jövőjének alakításáért felelősséget éreznek, és annak érdekében gondokat is vállalnak magukra. Ezt az elvet következetesen és határozottan, mindent megelőzve érvényesíteni kell a népesedéspolitika kérdéseiben is. Nem szabad eltúrnünk, hogy hátrányos helyzetbe kerüljenek a szülő nők és a gyermekgondozási segílyt igénybe vevő asszonyok. Ehhez az üzemi párt- és szakszervezetek segítségét kérjük. Emellett azonban egy sor kormányzati intézkedésre is szükség van. Fel kell emelni a kétgyermekes szülők családi pótlékát. Növelni kell differenciáltan a gyermekgondozási segílyt, lehetőleg minél előbb, de a jövő esztendőben feltétlenül. Öröndetes, hogy a tervezett jelentősen meghaladó mértékben növekszik az óvodai férőhelyek száma, sok esetben a költségvetés felemelése, a társadalmi összefogás, az üzemek segílyse révén. Ezt a folyamatot még erősíteni szükséges, és emellett ugyanígy kell eljárni a bölcsődei férőhelyek számának növelésében. Ezek összessége azt jelenti, hogy kedvezőbb életfeltételeket kívánunk biztosítani azok számára, akik a gyermekeket világra hozzák, gondozzák és nevelik. De ez nemcsak anyagi kérdés. Ezen túlmenően szemléltváltozásra és más intézkedésekre is szükség van. A tudomány és az orvosi gyakorlat egyaránt megállapította: a terhesség többszöri erőszakos megszakítása nemcsak a nők egészségét veszélyezteti, hanem rendkívül károsan befolyásolja a később születő gyermekek fejlődését is. Kötelességünk, hogy az anyák, a nők egészségét sokkal jobban védjük. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az új nemzedék erős és egészséges legyen.

Győri Imre képviselő népesedéspolitikai témájú hozzászólása Fock Jenőnek, a Minisztertanács elnökének beszámolójához

Országgyűlési Napló, 1971. II. köt.

(Az Országgyűlés 17. ülése. 1973. március 21.) 1299–1302.

Győri Imre (1924–1987): nyomdász, országgyűlési képviselő, több vezető tisztség betöltője. A munkásmozgalommal 1942-ben került kapcsolatba, akkor a szociáldemokrata pártba, majd 1944-ben a kommunista pártba lépett be. Kezdetben ifjúságpolitikai vonalon dolgozott. 1956-ban részt vett a Magyar Szocialista Munkáspárt megszervezésében. 1957–1962-ben az MSZMP Központi Bizottsága Agitációs és Propaganda Osztályának helyettes vezetője. 1962-től az MSZMP Szegedi Városi Bizottságának, ugyanezen évtől 1974-ig az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának első titkára, 1966–1985 között az MSZMP Központi Bizottságának tagja. 1974–1980

között a Központi Bizottság ideológiai titkára, 1974–1985-ben a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának tagja, 1980–1982-ben a KB agitációs és propaganda osztályának vezetője.

Eredetileg nem létezett kidolgozott kommunista népesedéspolitika, de a kommunista és szocialista kormányoknak ettől függetlenül szembe kellett nézniük a népesedés problémájával, a csökkenő születésszámmal. A politika a női munkavállalást és a gyermekvállalást egyaránt ösztönözte. A családi pótlékra jogosultságot a szocializmus éveiben egyre nagyobb körre terjesztették ki. A szülési szabadság az ötvenes években még csak 12 hét volt, s már 1953-ban törvény mondta ki, hogy a kismama felvételét a munkahelyre várandósság miatt tilos megtagadni. Az abortusztilalom visszavonása után az abortuszok száma folyamatosan (a világensők közé) emelkedett Magyarországon, miközben a születésszám a mélypontra zuhant. A GYES-t 1967-ben vezették be, de a politika a megoldásban elsősorban a munkaerő-felesleg kezelését, s nem népesedéspolitikai kérdést látott. 1973–1974-es népesedéspolitikai csomag, majd az utána következő rendelkezések tovább liberalizálták az igénybevétel feltételeit, majd 1985-ben került sor a GYED bevezetésére. Hosszú távon azonban az intézkedések csak átmeneti eredményt hoztak a népességszám alakulása tekintetében.

Tisztelt Országgyűlés! Nagy jelentőségű esemény a kormány beszámolójának napirendre tűzése az Országgyűlés színe előtt. A kormány szempontjából is, a képviselő szempontjából is. [...] A kormány munkaterve, a kormány elnökének beszámolója bizonyítja, hogy a X. kongresszus irányvonala, a Központi Bizottság novemberi állásfoglalása testet ölt a kormány tevékenységében, egész államéletünkben. Ezt bizonyítják az eddig megtett és a tervezett további intézkedések. Kapcsolódva a kormányelnöki expozéhoz, szeretnék egy kérdéssel foglalkozni. A magam részéről üdvözlöm a Minisztertanács azon elhatározását, hogy gazdasági, társadalmi, politikai súlyának megfelelően kíván foglalkozni az ország népesedési helyzetével és népesedéspolitikai feladatainkkal. Meggyőződésem szerint ez nagy fontosságú kérdés, hovatovább előrehaladásunk egyik kulcsproblémája. Ismeretes a képviselőtársak előtt, hogy hazánkban a népszaporulat indokolatlanul alacsony. El kell mondanom, hogy Hódmezővásárhelyen, választókerületemben, sőt az egész Csongrád megyében még az országos értéknél is negatívabb helyzet mutatkozik. Az 1000 lakosra jutó élveszületések száma megyénkben 1964-ig általában 12 alatt volt, ezt követően 1967-ig 12–13 között ingadozott, majd a különböző kedvezményeket biztosító kormányintézkedések hatására 13 fölé emelkedett. Eme ingadozással együtt megyénkben az elmúlt másfél évtizedben a természetes népszaporulat mindenkor az országos átlag alatt maradt. Ugyanakkor a halálozási gyakoriság meghaladja az országos átlagot. Bár a X. kongresszus felhívta rá a figyelmet, összességében azonban a népesedés ügye ma még sajnálatosan nem lett közügyé. Márpedig meggyőződésem szerint népességi gondjaink megoldásánál erkölcsi, magatartási, érzelmi, tudati elemeknek, egyáltalán a társadalmi közgondolkodás változásának legalább akkora jelentősége van, mint a kérdés megoldásához nem nélkülözhető anyagi, szociális momentumoknak. El kell mondanom,

hogy a népesedési probléma megfelelő szinten kezelése a tömegpolitikai munkában, a társadalmi közgondolkodásban, megyénkben is inkább előttünk álló feladat, mint megoldott probléma. Megyei pártbizottságunk, a társadalmi szervezetek, a tanács az elmúlt évben áttekintette a szocialista közgondolkodás helyzetét, továbbfejlesztésének néhány feladatát Csongrád megyében. Ennek keretében a többi között a szocialista családerkölcstől néhány elemével is foglalkoztunk. Megállapítottuk, hogy a tisztességes családi életnek növekvő becsülete van társadalmunkban és lassan bár, de kezd kritériummá válni, hogy a család milyen állampolgárt ad a társadalomnak. Az azonban még korántsem tudatos, hogy az egészséges, harmonikus családnak milyen fontos szerepe, jelentősége van a szocialista társadalom jelene és jövője szempontjából. Keveset foglalkozunk több olyan kérdéssel, amelyek a szocialista normák családi vetületeit jelentik. A közélet és a magánélet egységes elbírálása, a családi élet figyelembe vétele a közösségi feladatok elosztásánál, a visszasságok, a durva magatartás, a válások indokolatlanul magas száma, a gyermek jövőjének problémája és más közérdekű témák ritkán szerepelnek fórumainkon.

A pártnak, a tanácsnak, különböző kollektíváknak természetesen nem feladata beleszólni a családi életbe, de nem is mehet el szó nélkül a szocialista erkölcs normáinak megsértése mellett. Amellett sem, hogy nincs helyén az ifjúság felkészítése a szocialista családi életre, az iskolában, az ifjúsági szervezetben, sőt magában a családban is periférikus terület ez. A népszaporulat a szocialista családerkölcstől fontos része, eleme, és ezzel, mint társadalmi kérdéssel kell foglalkoznunk. Szeretnék megemlíteni néhány okot, amely ha nem is menti, de bizonyos mértékig magyarázza megyénk országosnál rosszabb helyzetét a népszaporulat terén. Az elmaradásnak széles körű gazdasági, erkölcsi, tudati okai vannak. Közismert, hogy Csongrád megye gazdasági fejlődése, iparosítása a felszabadulás után is hosszú ideig elmaradt az országos átlagtól. Az elmúlt másfél évtizedben ugyanakkor jelentős eredmények születtek pártunk és kormányunk vidéki ipartelepítési politikája, az átszervezett szocialista mezőgazdaság következtében. Ennek eredményeként megszűnt megyénkben az egy évtizede még jellemző munkaező-felesleg, sőt napjainkban a nők foglalkoztatottsága is meghaladja az országos átlagot. Ilyenformán a népszaporulat egyik fontos kérdése, nevezetesen a munkaképes korú családtagok keresetének, foglalkoztatottságának biztosítása, megoldott. A gazdasági fejlődéssel, a munkahelyek növekedési ütemének alakulásával egyidejűleg és azonos ütemben azonban nem tudtuk megoldani a népszaporulat másik fontos anyagi, szociális feltételeit, ezek közül különösen kettőt: a lakásproblémát és a gyermekintézményi hálózat megfelelő mértékű növelését. E téren csak a legutóbbi években, és várhatóan a következő esztendőben tudtunk a korábbinál nagyobb ütemben előre lépni. Ennek dokumentálására hadd említsek meg néhány számot. A harmadik ötéves tervben 13 500 lakás épült Csongrád megyében, a IV. ötéves tervben csaknem 20 ezer lakással számolunk, és ennek időarányos teljesítése megfelelően halad. A harmadik és a negyedik ötéves tervet összehasonlítva, figyelemre méltó előrelépés történt, illetve várható gyermekintézményeink fejlesztési területén is. Amíg a harmadik ötéves tervben a száz bölcsődés korú gyermekekre jutó férőhely 7,8 százalék volt, a IV. ötéves

tervben ez a mutató 10,1-re emelkedik. Hasonló a helyzet az óvodáknál is. A harmadik ötéves tervidőszak végére száz óvodáskorúra 61 férőhely jutott, a IV. ötéves tervben a száz óvodáskorú férőhelyszám csaknem hetvenre emelkedik. Határozott törekvésünk, és az V. ötéves terv előkészületeinek jelenlegi stádiumában is elhatározásunk, hogy a következő időszakban a gyermekintézmények férőhelyszámát még gyorsabb ütemben növeljük, hiszen a szülők kereseti lehetőségének biztosítása mellett – a lakás gondok folyamatos megoldásával együtt – a népszaporulatnak ez fontos szociális feltétele. Az elmondottak mellett – a teljesség igénye nélkül – szükséges néhány további tényező vázlatos felsorolása. Megyénkben az országos átlagot jóval meghaladja a városi népesség aránya. Köztudott ugyanakkor, hogy a népesség csoportok közül a városi lakosság soraiban kisebb a népszaporulat. Egy másik, viszonylag kis szaporulatú népességcsoport, a szellemi dolgozók számaránya megyénkben az elmúlt évtizedben több mint 20 ezer fővel növekedett. A falun élők és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak jelentős része is ma már a gyermekáldást nem úgy tekinti, mint régen, amikor a család számára pótlólagos termelőerőt jelentett 10–12 éves korától a gyerek, jövedelmet, hasznot hajtó munkát végzett, majd később az öregek eltartója lett a földtulajdon alapján. Megyénk járásai közül a népesedési mutató csak egy járásban, a tanyás szegedi járásban pozitív. Megyénkben viszonylag magas az egyedülállók, a részcsaládban, a családtöredékben élők száma. Az okok között felsorolhatjuk azt is, hogy Csongrád megyében az országos átlagnál kevesebb fiatal és több időskorú lakos él. Az elmúlt két évtizedben a 60 éves és idősebb népesség aránya rohamosan növekedett, és az 1949. évi 13 százalékkal szemben megközelíti a 20 százalékot, s számottevően felülmúlja az országos átlagot. Ugyanakkor növekvő népesség mellett ma 15 százalékkal kevesebb 15 éven aluli fiatal él a megyében, mint tíz évvel korábban. Az országosnál alacsonyabb születésgyakoriság miatt a 15 év alattiak aránya kevesebb, mint országosan. A gazdasági, szociális, életkorbeli tényezőkhöz hasonlóan megfelelő mélységben és konkrétságban kell vizsgálnunk a népesedési helyzet alakulásának a közgondolkodásban fellelhető antiszocialista elemeit. Ezek közül is csupán néhányat említek meg. Az egyik legélesebben jelentkező problémának azt tartom, hogy a „státus-szimbólumok” sorában a minden társadalmi támogatás mellett is sok gonddal, lemondással járó gyermeknevelés következményeit vállaló család messze a sor végére került. Bár ennek bizonyítására szociológiai adataink nincsenek, úgy gondolom, hogy a tapasztalatok alapján ezt nyugodtan állíthatom. Nem ritka a modern, új lakásban élő fiatal házaspár körében az, hogy előbb lépnek fel a parkírozóhely és a garázs igényével, mintsem hogy a gyermekjátéktér és a park hiányozna számukra.

Pártunk nőpolitikai határozata széles körű, és döntően pozitív társadalmi fogadtatásra talált. Az eredményeink valóban jelentősek, jól mérhetőek, és helyes úton haladunk a nők valódi társadalmi egyenjogúságának biztosításához. Azt gondolom azonban, hogy a nőpolitikai határozat realizálása eddigi menetében a közgondolkodásban a nő családayai funkciójának elismerése és tisztelete kisebb mértékben fejeződik ki a szükségesnél. És ez elsősorban nem anyagi kérdés, hiszen a kormány az anyagi lehetőségeinkhez mérten is közismerten jelentős intézkedéseket hozott a kisgyermekes

és egyedülálló nők támogatása érdekében. Itt közvéleményről, közgondolkodásról van szó. amelynek pozitív megváltoztatását már nem lehet csupán kormányrendelettel, végrehajtási utasítással megoldani, hanem itt a párt-, állami-, társadalmi szervek széles körű politikai munkájára is szükség van. Azt gondolom, hogy a család, a gyermeknevelés kérdésében is a helytelen életviteli szemlélet nagyon sok hadállását meg kell még törnünk annak érdekében, hogy előre léphessünk.

E téma kapcsán csupán két elgondolkoztató tényről emlékeztetnék. Megyénkben az élveszületések száma 1968-ban 5455 volt, amely kisebb hullámzásokkal 1970-ben 6050-re futott fel. Eközben a művi vetélések száma 9316-ról 9193-ra alakult, ugyanakkor jelentős hullámmal. Megyénkben a családok többségében a kívánatosnak tartott gyermekek száma alacsony. Az utóbbi évtizedben az egy-két gyerekes családok váltak tipikussá. Jelenleg a házasságban élő nők mindössze 23 százaléka szült kettőnél több gyermeket. Megyénk tapasztalatai azt is jelzik, hogy a nagy fontosságú társadalmi mobilitás, életforma változás, amely nálunk viszonylag rövid idő alatt lejátszódott és pozitív irányban hozott változásokat – gondolok itt a létbiztonság megteremtésére, az életszínvonal emelkedésére, a munkásság létszámának növekedésére, a társadalmi műveltség növekedésére, az urbanizációra és más tényezőkre – lassabban gyakorol pozitív hatást a családi életre, a szocializmust építő társadalom alapsejtjeinek rangjára, súlyára, tiszteletére.

Tisztelt Országgyűlés! A negatív beidegződések kiszorítása nagy körültekintést, tapintatot, de ugyanakkor széles körű és egy irányba ható politikai munkát igényel tőlünk. Ennek során a tömegkommunikációnak, az irodalomnak, más művészetnek is nem kis feladata van a helyes, szocialista családmódel kialakításának elősegítésében, és a családon belül egy olyan egészséges gyermek- és anyakultusz kialakításában, amelytől – sajnos – ma még messze vagyunk. A család, a gyermeket szülő és nevelő dolgozó anya legyen eszménykép, s kapja meg a társadalom mindenirányú megbecsülését. A népesedés kérdését nem szabad a gazdasági, társadalmi, kulturális, egészségügyi, szociális fejlődésünktől, a közgondolkodás állapotától, fejlődési irányától elvonatkoztatva vizsgálni, hanem azzal együtt, annak szerves részeként és a jövő előrehaladása ütemének feltételeként kell kezelni. Ennek során számot kell vetni azzal a széles körben jelentkező társadalmi igényekkel, amelyek a családi jövedelmek kiegyenlítésének meggyorsítását várják. Kérem a kormányt, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a gyermeknevelés költségéből fokozatosan mind nagyobb részt vállaljon a társadalom, már most, ebben az ötéves tervben, s még inkább a következő ötéves tervek során. Kérem a kormányt, hogy teremtsen rendet a népesedés-egészségügy tekintetében is. Itt meg kell birkóznunk az ötvenes években a népesedés ügyében alkalmazott adminisztratív intézkedések reakciójaként kialakult szabadossággal is. Állítsa a kormány a maga eszközeivel, befolyásával a tömegkommunikációt jobban a család, az anya, a gyermek megbecsülése, védelme szolgálatába. Mindezekben a kormány biztosan számolhat nemcsak az Országgyűléssel, de a társadalom többségének támogatásával. A kormány elnökének expozéját elfogadom és a tisztelt Országgyűlésnek elfogadásra ajánlom. (Taps.)